

A SZOMÁLIAI HADMŰVELET ÉS LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁSA

Várvölgyi Zoltán¹

Bevezető

A címben szereplő hadművelet a közelmúltban fejeződött be Szomáliában, több nemzet katonáival és humanitárius szervezeteinek részvételével az ENSZ felügyelete alatt. *Jellege úgy is megfogalmazható lehetne:* hadművelet, amely eltér a háborús körülmények közöttitől. Kiváltó okairól, előkészítéséről, végrehajtásáról és eredményeiről szeretnék az alábbi írásban ismereteket adni.

Szomáliában Mohamed Siad Barre két évtizedes diktatúrája 1991-ben megbukott, s a helyébe lépő zavargások egy év múlva a totális anarchiába torkolltak.

A hadurak és klánok szakadatlan harcban álltak egymással a hatalomért. A társadalmi folyamatok teljesen irányíthatatlanná, ellenőrizhetlenné váltak, s egy, akárcsak ideiglenes kormány létrejöttére sem volt kilátás. Az addigi regionális kormányok helyébe az önmagukat megválasztott, zsarnokságukat erőszakkal fenntartó önkényurak léptek. A rendőrség feloszlott, a bíróságok, iskolák bezártak. Az ingyenes víz szétosztása megszűnt, leállt a hírközlés és a közlekedés, az áramszolgáltatás abbamaradt, a kereskedők üzletüket nem nyitották ki.

Éhhalál, gyilkosság, útonállás vagy elmenekülés miatt az ország két millió lakosának tizede eltűntté vált. Az anarchia az egész országban polgárháborúvá szélesedett, fosztogatásokhoz, rablásokhoz, gyilkosságokhoz vezetve.

A humanitárius szervezetek, az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Egyesült Államok Külföldi Katasztrófákat Segélyező Hivatala, a kormá-

1 Várvölgyi Zoltán százados, MH Üzemanyag Ellátó Központ tervezési osztályvezető helyettes

nyoktól független szervezetek (mint például a Szervezet a Gyermekek Megóvásáért vagy az Orvosok Határok Nélküli Szövetsége) segítségével nem vezettek eredményre.

Az élelem és segélyszállítmányok nagy részét a hadurak adókiivetés címén még a helyi repülőtereken elrabolták, ami megmaradt, az a szabadon kóborló, lánzsákkal, géppisztolyokkal vegyesen felfegyverzett bandák prédája lett. Egyes banditák már szinte vállalkozókká nőttek az ilyen területeken, s apránként kiépített "*Üzleti köreikben*" a zsákmányolt segélyek "*fizető eszközzé*" váltak.

A szállítmányok átvételére kirendelt helyi őrség maga is szerepet játszott a csalásokban. Kezdetől fogva jelentős részeket tulajdonítottak el a szervezetek ott dolgozó munkatársai biztonságának garantálására hivatkozva. Így rövid idő alatt Szomália lakosságának jelentős része az éhezés állapotába jutott, míg töredéke az összeomlott gazdaság "*működő*" elemeként a segélyszállítmányok elrablására szakosodott.

A hadurak és különböző kóbor bandák tevékenységének következtében a segélyszállítmányok küldését le kellett állítani. A szomáliai állapotokat a CNN csatorna az egész világnak bemutatta.

Georges Bush elnök és tanácsadói meggyőződtek arról, hogy az Egyesült Államok kormányának és az ENSZ-nek nem szabad tovább várniuk a beavatkozással.

A hadműveletben résztvevő erők

A "*Reményt visszaadó*" fedőnevű hadművelet célja az volt, hogy biztosítsa a szállítmányok átadását és lakossághoz való eljuttatását a kijelölt humanitárius segélyhelyeken. Rövid idő alatt az ellenőrzött területeken helyreállt a rend és nyugalom, amelynek eredményeképpen a humanitárius szervezetek és az ENSZ békefenntartók végezheték munkájukat.

A hadműveletet végrehajtó erők az **Egyesített Különítmény** elnevezést kapták, amelynek *összetétele az alábbi volt:*

- 1.) 10. Hegyi hadosztály 2. dandár 2. zászlóalja

2.) Kismay-i Különítmény² (14. Gyalog.ho.3.z.)

3.) 10. Légi dandár 5. zászlóalja

- 158. Légi dandár törzse
- 3., 17. Helyreállító századok
- 7., 159. Légi fenntartó század
- E/25. Légi fenntartó század

4.) 10. Hadosztály Ellátó Parancsnoksága

- 210. Előrevetett Ellátó zászlóalj
- 710. Ellátó zászlóalj
- 200. Ellátó különítmény
- 59. Egészségügyi század

5.) Hadosztály közvetlen csapatok

- 10. Híradó zászlóalj
- 110. Katonai felderítő zászlóalj
- 3., 62. Légvédelmi zászlóalj
- 41., 430. Műszaki zászlóalj
- 36. Műszaki csapat
- 642., 63. Harci felszereléssel ellátó század
- 10. Katonai rendész század
- 511., 571., 978. Katonai rendész század
- 720. Katonai rendész zászlóalj

2 Kismay város Szomáliában

- 60., 280. Katonai rendész különítmény
- 711. Posta század
- 10. Személyügyi század
- 33. Pénzügyi egység
- 27., 28. Propaganda csoport
- 10. Beszerző csoport
- 10. Összekötő különítmény
- 548. Ellátó és kiszolgáló zászlóalj

6.) Ausztrál Királyi Ezred 1. zászlóalja

7.) Marokkói Királyi Ezred különítménye

8.) Belga Királyi Ejtőernyős Zászlóalj

A szárazföldi erőkön kívül többnemzetiségű légi és haditengerészeti erők is részt vettek a hadműveletben.

A hadművelet előkészítése

A szomáliai bevonulást megelőző tervezőmunka első része igen nehéz volt az elegendő idő és pontos információk hiánya miatt. Így a tervezők nem tudhatták biztosan milyen eljárások, módszerek lennének a legeredményesebbek. Nem lehetett a hadurak magatartását sem előre tudni.

A tervező törzs azonban később részletes információkat kapott az Egyesült Államok Külföldi Katasztrófákat Segélyező Hivatalától (OFDA), s így a tervező munka is gyorsabbá és pontosabbá vált.

A hadművelet várható jellegének megértésében számos nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező szakember nyújtott segítséget. Ezenkívül a Floridában nemrég pusztított Andrew-hurrikán utáni segélyműveletek tapasztalatai is használhatónak bizonyultak.

Így egyértelművé vált, hogy a "Reményt Visszaadó Hadművelet" sokrétűbb lesz, mint egy klasszikus elvekkel bíró harctevékenység háborús körülmények között. Ennek egyik oka a több mint húsz résztvevő ország katonáinak, felszereléseinek, ellátási, kiszolgálási feladatainak összetettségéből adódott.

A hadművelet vezérkarának elhelyezéséről a Camp Pendleton-i (Kalifornia) Tengerészgyalogos Expedíciós Erő gondoskodott.

A vezérkar feladata az Egyesített Különítmény (UNITAF) irányítása volt. Ezen felül 49 humanitárius, a kormányokon kívüli szervezeteket is magába foglaló ügynökségek munkájában kellett segítenie a kommunikációs, együttműködési és koordinálási feladatokat. Ez a közös tevékenység korántsem volt könnyű, mivel minden segélyszervezetnek más elképzelése volt a katonai erők igénybevételére és lehetőségeire vonatkozóan. E sajátos helyzetet bonyolították a Védelmi Minisztérium, a Nemzetközi Beavatkozások Hivatala és a Külföldi Katasztrófákat Segélyező Hivatal közötti esetenként előforduló véleménykülönbségek.

Az Egyesített Különítmény (UNITAF) törzse alaposan áttanulmányozta Szomália történelmének főbb eseményeit, kiemelt figyelmet fordítva a klánok, törzsek, frakciók és hadurak szerepére. Ebből megállapíthatóvá vált, hogy a közöttük levő viszonyt évszázadokra visszamenően az ellentétek, viszályok, harcok jellemzik. Azonban külső fenyegetés esetén szövetséget hoztak létre annak elhárítása érdekében.

A nemzeti egység tehát ilyen korlátolt formában jelentkezett, de ennek eredményeként a közös nyelv és területi egység mítosza alakult ki. Így kétségtelenné vált, hogy e történelmi sajátosságok következtében az Egyesített Különítmény (UNITAF) katonáinak szomáliai fogadtatása kedvezőtlen lesz.

A parancsnokok felkészítésénél a főbb történelmi események ismeretése szerepelt, amelyet élénk érdeklődés kísért. Emellett pontosan kellett ismerniük a hozzájuk tartozó területeken levő politikai erőket és azok viszonyait. A katonák minél nagyobb biztonságának megteremtéséért elsőként egy jelmondatot fogalmazott meg a törzs, amely hamar elismert lett a katonák között. Lefordítva így hangzik: "*Biztonságban vagy akkor, ha nincs bandita, ellenség és más fegyver a láthatáron.*"

A hadművelet kezdetétől fogva az események állandó változásai folyamatos elemző munkát tettek szükségessé, amelyek következtetéseit a tervek pontosításakor a törzs kiemelten felhasználta. Például egy tüzer-ségi eszközökkel teli vonatot Fort Drum (NEW YORK) területéről vissza kellett indítani az alakulatához, mert már nem volt rá szükség. Ehhez hasonló esetek többször előfordultak.

Az előkészítő munka során az igazi kihívás azonban a **többnemzeti-ségű erő** együttes tevékenysége személyi állományának és felszerelésének ellátása, kiszolgálása volt, amelyeket a változó követelményeknek megfelelően veszélyes és gyakran kiszámíthatatlan körülményekre kellett tervezni.

Az erők bevonulása

A bevonulást végrehajtó erőket az UNITAF hét főből álló törzse irányította, amely éjjel-nappali munkát követelt.

A repülőterek kisméretűek és romboltak voltak a Balegdogle és Kismayuban találhatóak kivételével.³ Ezért a szállításokat zömmel tengeri úton lehetett teljesíteni. Eleinte súlyos gondot okozott a kikötők katasztrofális helyzete, s csak jelentős erőfeszítésekkel lehetett használható állapotba hozni őket.⁴

A technikai eszközökben jelentkező hibák a **Sivatagi Pajzs és Vihar** azonos végrehajtási szakaszában fellépőkére emlékeztettek. Ez azt is jelentette, hogy - mivel ismertek voltak - előre megelőzhetőek lettek volna.

A bevonulás fedezetekor az alegységek feladatai nem voltak teljesen tisztázottak, mivel ismeretlen volt a későbbiekben csatlakozó szövetségesek száma és ideje. Ezért a bevonulásra vonatkozó terveket is folya-

3 A tervezők munkájuk kezdetén napi húsz repülő bevetésével számoltak, amelyből tíz lett az átlagosan teljesíthető.

4 Mivel a kikötők mélysége nem felelt meg a hadsereg előkészítő hajóinak befogadására, ezért kezdetben a szükséges I (élelmiszer), IV (műszaki anyagok) V-i (lőszer) osztályba sorolt anyagok és egy mobil korszerűen felszerelt kórház partra szállítása gondot okozott.

matosan módosítani kellett. Többek között egy gyalogos zászlóalj erejű különítmény már beszállt abba a repülőgépbe, amelynek úticélja Balegdole volt. A pilóta ekkor kapott parancsot a törzstől az eredetitől 250 mérfölddel délebben található Kismay repülőterére történő leszállásra. Még néhány repülőgép útvonalát kellett hasonló módon megváltoztatni.

A partra tétel, repülőgéppel való kiszállítás után az alegységek elfoglalták a részükre kijelölt körzeteket. Ez gyakran küzdelmes volt, mivel a megrongált infrastruktúrális körülmények között minden csapatmozgás komoly erőfeszítést igényelt. Például a hadosztálytüzérség törzse Evan Gaddis ezredes parancsnoksága alatt Kismayban települt és egyben gondoskodott arról a Magruderben települt törzsről is, amely a TFF-314-es Zászlóalj Erejű Különítményt és a Belga Királyi Ejtőernyős Zászlóaljat irányította Kismay Humanitárius Segélyező Szektor területén.

A hadművelet végrehajtása

A hadművelet során végrehajtott műveletek összetettsége nemcsak az UNITAF többnemzetiségű összetételéből, hanem a körülmények bizonytalanságából, kiszámíthatatlanságából is adódott.

Szomáliában mindenféle fegyveres banditák álltak lesben, orvlövészek vadásztak a katonákra. A többéves háborús viszonyok következtében rengeteg aknamező maradt, legtöbbjükben jelöletlenül. A lakosság magatartása gyakran kiszámíthatatlan volt. A *barátságos fogadtatásból* pillanatok alatt átváltozott köveket hajigáló vagy lövéseket leadó tömegé. Emellett könnyen ingerelhető volt, ami miatt a falvakban, kisebb városokban, településeken végrehajtott tevékenységek is veszélyessé váltak. A banditák kedvenc harcmódja a lesből való támadás volt, amelynek során az ósdi és a legkorszerűbb lőfegyvereket, késeket, lándzsákat és kézigránátokat használták. Ezért az UNITAF katonáinak éjjel-nappal tűzkészültségben kellett lenniük, ami jelentős pszichés megterhelést jelentett. A katonáknak ezenkívül igen komolyan kellett ügyelniük az egészségügyi higiéniai rendszabályok betartására. Ennek érdekében a malária elleni és egyéb védőgyógyszerek rendszeres szedése előírás volt. A katonáknál valamilyen betegségtől, fertőzéstől való félelem többször kóros nyugtalanságot idézett elő.

Az ellenőrzés alatti területeken a banditáknak, csoportoknak be kellett szolgáltatni fegyvereiket, technikai eszközeiket. Ennek elmulasztása esetén az UNITAF katonái elkobozták azokat.⁵

Az UNITAF harcászati műveletei a küldetés érdekében elengedhetetlenül végrehajtandó tevékenységekből és harcászati feladatokból álltak.

A küldetés érdekében végrehajtandó feladatok az alábbiak voltak:

- utak kialakítása és javítása;
- kordonok létrehozása;
- polgári vonatkozású műveletek;
- pszichológiai vonatkozású műveletek;
- biztonsági műveletek;
- menetek végrehajtása;
- járőrözés.

A harc feladatokhoz a következő tevékenységeket sorolták:

- felderítés;
- légi támadás;
- tűztámogatás;
- manőver;
- mozgékonyság fenntartása;
- őrzési képesség fenntartása;

5 Az ENSZ által felügyelt műveletekben biztonsági erőket védelemre nem szabad alkalmazni, mely előírás miatt a katonák komoly kockázatnak voltak kitéve. E problémára az a megoldás kínálkozott, hogy biztonsági őrként ugyan nem, de a segélyszállítmányokat kísérő technikai személyzetet (akiknek járművére történetesen géppuska volt felszerelve) nem volt a szabállyal ellentétes harcba vetni.

- kiszolgálási feladatok.

A két csoportba tartozó tevékenységeknek **összhangban** kellett lenniük, amely komoly szervező munkát igényelt.⁶

A törzs a hadművelet végrehajtási időszakában végzett tervezési munkájában *három kiegészítő követelménycsoportot vezetett be a somáliai helyzethez igazodva:*

- az erők védelmét (amely nemcsak az ellenség behatásának minden módja elleni védekezést, hanem az egészség megőrzését is jelentette);

- a legalacsonyabb szintű harcászati művelet tervezésekor is részletekbe menően figyelembe vették a befolyással bíró körülményeket;

- a hadurakhoz, klánokhoz való üzenetek eljuttatását.⁷

A műveletek **rajszintű járőrözéstől, dandárszintű harcászati feladatok** végrehajtásáig terjedtek.

December 28-án a hadosztály törzs **kombinált műveletet** vezetett le Belet Uen területén, 150 mérföldre Baledogletől.

A TF-2-87 gyalogos zászlóalj erejű különítmény és az 1. Kanadai Légi Harcászati Csoport (amely szintén zászlóalj létszámú volt) 150 mérföldes átcsoportosítás végrehajtásával érkezett be Belet Uen körzetébe.

December 26-án Európából 15 VH-60 Black-Hawk helikopter szállt le Magadishu repülőterén, 48 órán belül pedig 13 repülőgép állt készen légitámadásra. Részt vettek még a Kitty Hawk repülő-anyahajó CH-53 helikopterei, a Kanadai Légierő C-130-as gépei is, amelyek csapatokat és segélyküldeményeket szállítottak.

6 A légi fenyegetés megszűntével légvédelmi feladatokkal nem kellett számolni.

7 Ide tartozik, hogy az amúgy is nehezen továbbítható információkat a hadurak, klikkek politikai, gazdasági érdekeiknek megfelelően változtatva terjesztették. Az újság, rádió, röplapok terjesztési lehetősége a kezükben volt, személyes kapcsolataik, hatalmuk jelentős tényezőnek bizonyult.

A végrehajtás megkezdése előtt a törzs rölapokat szóratott szét Oakly felett, amelyekben tudatták a lakossággal, hogy a művelet a segélyszállítmányok rendeltetési helyre való eljuttatása és szétosztása érdekében történik.

A harcászati szintér útjai teljességgel járhatatlanok voltak. Területük a csapatok kommunikációs terén kívül esett. E hátráltató körülmények ellenére az alegységek feladataikat hibátlanul végrehajtották, példát adva a koalíciós partnerek és nemzetközi szervezetek közötti együttműködésnek.

A raj, szakasz, századszintű járőrözések a "*Reményt Visszaadó Hadművelet*" alapfeladatai között szerepeltek, s végrehajtásuk során gyakran érte támadás a katonákat.

Több esetben azonban az UNITAF alegységeinek kellett megtámadniuk a banditákat, gyakran 25 méternél közelebről és lakott területen kívül.

A lakosság hangulatáról a hírszerzés külön e feladattal létrehozott csoportja gyűjtötte az értesüléseket.

A katonákkal szemben követelmény volt, hogy humanitárius akcióban való közreműködésüket másodperceken belül harctevékenységgé változtassák át. Ehhez nagyfokú önuralomra és az ottani sajátos helyzethez téjázkozódást nyújtó ún. "*alkalmazási szabályok*" ismeretére és alkalmazására volt szükség. Ennek érdekében a hadosztály törzs tapasztalt tisztjei felkészítési útmutatót dolgoztak ki, amelynek elsajátítását az UNITAF törzse minden katonára nézve elrendelte.⁸

A hadművelet során a légieszközöket széleskörűen alkalmazták. Például a 10. Légi dandár állományába 32 UH-60-s, 8 AH-1SE és 10 OH-58 helikopter tartozott. Feladatuk a vezetés biztosítása volt.

8 Emellett ezek a legliberálisabb rendszabályok voltak az ENSZ által jóváhagyott, a koreai konfliktus óta levezetett tevékenységek közül.

A hadművelet **kiszolgálási, támogatási** tevékenységei összetettek voltak, az infrastruktúra teljes hiánya, a résztvevő nemzetek száma, valamint mindennemű anyag, eszköz Szomáliába történő szállítása miatt.

A 10. Hadosztály Támogató Parancsnoksága (DISCOM) dolgozta ki és hajtotta végre a **logisztikai biztosítás tervét** az erők kiszolgálására, támogatására vonatkozóan.

Valamennyi hadművelet lényeges része volt a megbízható kommunikációs rendszer. Itt a 10. Híradó Zászlóalj végzett nagyszerű munkát, amelynek során 12 híradó zászlóalj felszerelésének használatát egyeztette és több mint 600 főt hatásos, nagy területet lefoglaló rádióval látott el.

A politikai tárgyalások széleskörű együttműködést igényeltek a parancsnokok között. Az UNITAF parancsnokai gyakran kezdtek (bonyolódtak) tárgyalásokba a falvak, kisvárosok tekintélyesebb főnökeivel annak érdekében, hogy e helyi hatalmasságok tanácsot alapítsanak saját biztonsági erők létrehozására, a rend visszaállítása és megőrzése érdekében.

A körzetek parancsnokai szintén keresték a kapcsolatfelvételek lehetőségeit a területükhöz tartozó hadurakkal, klánokkal, törekedve arra is, hogy közöttük békét teremtsenek, s így egy egységes leszerelési folyamat vehesse kezdetét. Ezen erőfeszítések eredményeként Szomália jelentősebb vezetői januárban béketárgyalásokba bocsátkoztak.

A szomáliai hadművelet tanulságai

1.) Azok a műveletek, amelyek eltérnek egy valódi háborús körülmények közöttitől, bonyolultabbak lehetnek annál. A résztvevőknek egy rövid idejű, hatékony tanfolyamot kell levezetni a színhelyül szolgáló országról, annak történelméről, szokásairól, politikai, gazdasági, társadalmi viszonyairól.

2.) A századszintű kiképzés során kiemelten kell kezelni a közelharcot és a kikényszerített helyzetekbeni támadást.

3.) A zászlóalj- és magasabb szintű parancsnokok felkészítésénél figyelmet kell fordítani a többnemzetiségű alegységek, egységek speciális követelményeire.

4.) A műveletek végrehajtása során is elengedhetetlen az elemző munka, s ebből adódóan módosítások, változtatások szükségességek.

5.) A stratégiai légi és tengeri kirakások elméleti és gyakorlati tudnivalóit fel kell frissíteni, különösen a C-141-es és a C-5-ös rajok szerepét.

6.) A békefenntartó és békét kikényszerítő küldetés feladatainak csak jól kiképzett, harckész, fegyelmezett katonák képesek megfelelni.

7.) A gyorsan reagáló, helyzetekhez alkalmazkodó tiszthelyettesek és tisztek bebizonyították, hogy hivatásuk mesterei.

A hadművelet eredményei

Szomáliában az éhezés megszűnt. Néhány elszigetelt hely kivételével az élelmezési szükséghelyzetnek is vége.

A frakciók, hadurak, klikkek visszakapták fegyvereiket és technikai eszközeik egy részét, és folytatják béketárgyalásaikat. Szomália tradicionális vezetői tehát visszakapták hatalmukat.

Az üzletek, piacok kinyitottak, számos száműzött és elmenekült visszatért otthonába.

A 36. Mérnök Csoport több, mint 1200 km út és három híd helyreállítási munkáit irányította.

A mezőgazdasági termelés újratelezéséért az "Oxfordi Bizottság az Éhínség megszüntetésére", valamint a "Gyermekek Megóvásáért Szervezet" földműveléshez szükséges gépeket, eszközöket és vetőmagokat osztott a parasztnak.

A lerombolt csatornák helyreállításában az ausztráliai, belgiumi és marokkói katonák vettek részt.

Így tehát elmondható, hogy az **Egyesített Különítmény** teljesítette küldetését. Szomáliában megszűnt az éhezés és megteremtődtek a béke feltételei.

Felhasznált irodalom:

1. *Graham H. Turbiville Jr:* Operations Other Than War.
Military Review, 1994. jan.
2. *Gordon R. Sullivan:* Ulysess S. Grant and America's
Power-Projection Army.
Military Review, 1994. jan.